

FRANCIA HIRLAPIRÓK.*

HOGY a sajtó a hatodik nagyhatalom, régi mondás, melynek igazságát ismét eléggé illusztrálja Bismarck diplomáciai háboruja a francia sajtó ellen s ez ellenségeskedés viszont fényes bizonyíték a francia sajtó nagy hatalma mellett. Nem lesz tehát érdektelen megis-

* Az *Europa* cikke. E közlemény néhány napja egy előkelő napilapunk tárcájában megjelent Farkas Antal aláírással eredeti cikkül. Figyelmeztetjük a szerkesztő urat a pávatollakra, melyek már nem első alkalommal ékesítik e t. szarka fejét.

Szerk.

merkednünk azon írókkal, kik a francia lapok irányadói és segítői.

Lapjaink gyakran emlegetik Jean Lemoinne, a *Journal des Débats* munkatársának nevét. Nem legszellemdusabb a párizsi hírlapírók között, de értelmesen ír és frázis nélkül. Angliában nevelkedve, első sikereit az angol irodalomban való jártasságának köszönheté. Most ötven-nyolc éves s elmélkedő, csöndes férfit, ki soha sem látható fehér nyakkendő nélkül. Két év előtt köztársasági lett, de lehető hamar használá a monarchista elvekhez visszavezető alkalmat, melyet a fuzió szerzett, s tán ő volt valamennyi párizsi közt a legszerencsétlenebb, midőn Chambord gróf utolsó levele által a trónról lemondott. Lemoinne valamennyi cikkeinek kétharmada annak cáfolatával foglalkozik, mintha a franciák nem volnának alkalmasak a szabadságra s hogy csak III. Napoleon módja szerint kormányozhatók. A császárnak e nézetek természetesen nem tetszettek, mi Lemoinne a párizsiak előtt tekintélyt szerzett. A császárság után neki ajánlott magas hivatalokat mind visszautasítá.

A *Journal des Débats* jelen munkatársai közt szerepel Renan Ernő neve is. A ki őt látja, csinos, mindig simára borotvált arcával, kellemes hangjával, nyugodt, megnyerő modorával, az alig hiszi, hogy ez a *Jézus életé*-nek szerzője, kit Pius kiátkozott. Eleinte papnak készülve, visszautasítá mégis a legfényesebb ajánlatokat, mivel tanítója, Dupanloup, a mostani nagy nevű orleansi püspök, nem tudá eloszlatni egynémely kétegyeit. Renan mesterien tudja kiaknázni a francia nyelv minden segélyforrásait. Politikai elvére nézve elméleti monarchista.

A köztársaságiak nem tudják megbocsátani neki e meggyőződését s kiválsóan haragszik rá Louis Blanc. E kicsipett emberke még kisebb Thiersnél is, s redős, szakáltalan arca, nőies hangja s macskaszerű föllépése miatt a republikánizmus jezsuitájának neveztetik. Idejét megosztja a *Rappel* s a nemzetgyűlés között; előbbibe dogmatikus vezér-

cikkeket ír. Ő szerzője azon új elméletnek, hogy a köztársaság természettörvény, s hogy egy népnek sincs joga monarchiát felállítani, ha az legjobban megfelelne is szükségei és izlésének. Fanatikus, mint a legszenvedélyesebb legitimista. E vesszőparipáján minden emberen keresztül gázol, ki csak nem térdepel le az általa kicicomázott, tiszta demokráciának bálványa előtt.

Az ellenkező tábor fanatikusa Louis Veuillot, az *Univers* szerkesztője. E modern Torquemada nem mindig volt ama szenvedélyes klerikális, kinek őt most ismerjük. Ifjúságában a gunyolók közt foglalt helyet, élclapokba írt, színésznőknek udvarolt, s párbajokat vívott hölgyeinek más udvarlóival. Van egy *Becsületes asszony* című regénye is, mely némileg világiasabb színezetű, mint szerzője mostanában kívánhatná. Huszonhatodik évében Rómába utazott, hol a husvéti ünnepélyességek annyira megragadták, hogy egészen más és új embernek tért vissza. Ettől fogva csak két osztályt ismer, az *Univers* híveit, kik isten kiválasztottai, s aztán a többi tömeget, melyet érzülete kárhozat felé visz. Ez utóbbiak közt még papokat s szenteket is fedezett fel; azon szenteket tudniillik, kiket az érdemetlen papok hamisan állított adatok alapján emeltek magas méltóságokra. S mégis buzgó hiva a pápai csalhatatlanságnak. Nehány év előtt Dupanloup rossz néven vette egyszer Veuillot ütéseit s óvásait és levelet írt neki ilyforma kezdéssel: »Uram, önnek szereplése az egyházban már kiállhatlanná kezd lenni«; de Veuillot nem törődött vele, mert a pápa igazat adott neki.

Külsejére nézve Veuillot némileg hasonlít Mirabeauhoz: neki is himlőhelyes arca, duzzadt, szarkasztikus ajkai s lángoló szemei vannak. Most hatvan éves, de a kor nem lankasztá meg erélyét és tevékenységét. Valószínűleg többet olvas, mint bármely francia, mert, mivel feladatává tette örködni az egész egyház igazhívősege felett, betekint minden hittani könyvbe s egy pásztorlevelet sem hagy olvasás nélkül. Ha utazásairól beszél,

vagy valami világi tárgyról ír, bámulja az ember vidám humorát s a szellemes költői modort, melylyel népies jeleneteket s erkölcsöket rajzol. Bár nőtlen, rendkívül szereti a gyermekeket, s ha kihuzza zsebéből sárga selyem zsebkendőjét, tized lehet tenni egy ellen, hogy benne sült gesztenye van, melyet kedvesei számára vásárolt. Ha aztán a következő pillanatban valami szabadkőműves említettik, Veuillot egyszerre megváltozik. A sárga selyem kendő a zsebbe vándorol, az ajkak gunyosan vonaglanak, s róluk csipős szavak áradnak le. Ha ellenségekről ír, feltárja legbensőbb gyengéiket, s mindegyiknek gunynevet ad. Napoleon herceg előtté az egyenlőség Hieronymja, Thiers az Én-király, s pater Hyacint az egyház Sancho Panzája.

About Edmond Veuillot által vérgig üldöztetik. About, a *XIX. Siècle* szerkesztője, tulajdonképen nem is hirlapíró. Mulatságos regényeket ír, mint hirlapíró azonban felületessége s következetlensége miatt csak kevés eredményt képes felmutatni. Az elhunyt császár kiragadja őt tulajdonképeni pályájáról, midőn Compiègnebe hívá s gomblyukába vörös szalagot tűzött. Azután a római kérdésről beszélt vele s felszólítá, hogy államköltségen, Rómába menve, írjon egy könyvet az egyházállamról az ő modern *Görögország*-a szellemében. Napoleon akkor feszült viszonyban állt a szent-székekkel, About tehát ehez képest írt a pápáról s bíbornokairól és Párizsba visszatérve, legalább is prefekturát vélt várhatni. A fővárosban azonban ekkorra más szelek fújtak s Aboutnak még szemrehányást kelle hallani, mivel könyvével izgágát csinált. Napoleon herceg aztán fölvevé őt társaságába, s a jövővel vigasztalá. About azonban körülbelül öt év előtt egyszerre azt vette észre, hogy ő tulajdonképen mindig lángoló liberális volt, írt tehát a *Gaulois*-ba s a *Soir*-be a császár ellen. Két év előtt, midőn az Orleansok értéke emelkedett, bemutatattá magát Páris grófnál s azt mondá neki: »Önben van, kegyelmes uram, Franciaországnak minden reménysége.«

Most ismét köztársasági színben játszik. Az ő regényeiről mondá Sainte Beuve: »Mindenik jó könyv s rossz cselekmény.« Mindegyikben gonosz személyiségek jelennek, melyek elkerülik a közönséges olvasó figyelmét, de fölismertetnek a beavatottak által. Roqueplan Nestor mondásához: »a hálátlanság a szív függetlensége,« ő egy toldalékot adott: »a jöttemények drágán volnának megfizetve, ha azokat meg kellene fizetni.«

Egy mindig állás után törekvő hirlapíró, de ki csak miniszterséget fogadott volna el, Girardin Emil, a *Presse* alapítója a *Liberté* tulajdonosa; a nagy Emil, mint őt a boulevardokon nevezik. Most betvenes, s összes élete abban telt el, hogy a franciákat folyton új üzletekbe, pénzügyi pocsolyákba, politikai mocsárókba vezette. Oly korban, midőn még a legtöbb gyermek iskoláit járja, regényt írt, szakáttalan állal részvénytársaságot alapított, s huszonöt éves korában egy ujságot adott ki. Fél év alatt e lap három pört, egy bűnügyi keresetet s két párbajt hozott neki. A pöröket megnyerte, a bűnügyi keresetből kivágta magát, győzelmes lett a párbajokban s aztán ujult erővel dolgozott terveinek megvalósításán. A tárcaregény az ő találománya s gazdag emberré lett általa. A Champs-elysées-n pompás palotát vett, melyhez a mellette való épület, a spanyol exkirályné, Izabella lakása nem is hasonlítható.

E palotában Girardin nyugodtan élhetne, ha megengedné azt szüntelen szüksége, mely kéréstlen tanácsadásra kényszeríti őt az államférfiak számára. Az »utolsó kenet« elnevezést adták rá, mivel tény, hogy csak végökhöz közeledő kormányok küldenek utána; s megjeleneése csálhatlanul a közel bukás előjele. 1848. február 23-án a tuillériákban volt, hogy Lajos Fülöpnek a lemondást tanácsolja, midőn az már későn volt. Az 1871-ki háború előtt Napoleon tanácsot kért tőle; Sedan után a császárné hivatta őt s 1873. maj. 24-ike előtt Thiers tanácskozott vele. E hatalmasok közül egyet sem tudott meggyőzni Girardin

arról, hogy csak éppen ő lenne a legalkalmasabb miniszter számukra.

Ő maga több zajt csinált, mint tizenkét más hirlapíró összevéve. A tárcaregényen kívül ő találta fel a vezércikk-írályt, mely csupa rövid, hangzatos mondatokban mozog. Klasszikus azon vezércikk, melylyel Napoleont a franciáknak császáruul ajánlá. Lefordítják, megjegyezve, hogy a mondatok közül, melyeket egy gondolatjellel elkülönítünk, mindegyik egy cicerobetűs sort képezett a *Presse*-ben.

A császárság a béke. — A béke a császárság. — Császárság nélkül nincs béke. — Béke nélkül nincs ország. — Miért béke a császárság? — Mivel a szuronyokra támaszkodik. — Miért békések a szuronyok? — Mivel az idegent félelemben tartják. — Volt egyszer egy király, kinek Nebukadnezar volt a neve. — Babilon s Ninive királya. — Miért lesz egykor a francia nemzet Nebukadnezar királylyal összehasonlítható? — Mivel Babilon királya megbolondult, s hét évig a marhakkal fűvet evett a mezőn. — Akar Franciaország a marhakkal együtt fűvet enni? — Bűban s nyomorban akar kérődzni? — Nevetséges akar lenni? — Kigunyoltatni akar? — Akar-e megvettette lenni? — Miként történhetnék meg mindez? — Ha nem választja meg Napoleon Lajost.

Ily irmodor tetszik a franciáknak s feltalálója tisztességhez jutott általa. A hirlapíró sereg is, a »nagy Emil« nevelése, magasra becsüli őt. Legjobb tulajdonsága, hogy fiatal törekvőket szívesen segít előre, mit ami Magyarországunkban édes kevés idősebb íróról mondhatunk. Mindegyiket támogatja, kiből csak észet s tehetséget vesz észre. Mindegyiket kipróbálja, s a kísérlet rendesen eredeti. Azt mondja például valamely ifjú írónak: »Látogasson meg holnap hat órákor.« Ha aztán ez hat órákor délután jó, úgy el van veszve; ha azonban van annyi esze, hogy el tudja gondolni, hogy oly férfiú, mint Girardin a pacsirtával kel föl, a nagy Emil ajka körül elégedett mosoly játszik s azt mondja: »Így van jól, mindjárt nálam is maradhat ön, s aztán velem reggelizhet.«

Ha látni akarjuk Girardin tanítványait, úgy csak a Svéde kávéház elé kell kiülnünk a Variété-színház mellett. Délután öt óra körül az absynt-órában idejő valamennyi hirlapíró. Jönnek a nyomdákból, s absyntjok mellett megbeszélnek a nap ujdonságait. Azon harminckét éves férfi ott, kinek cipői felett a harsnyája kilátszik, tartó nélküli nadrággal, mely a mellénynyel egyetértve egy darab inget enged láttatni, s kefét nem ismerő kalappal, e férfi Clemens Duvernoir az *Ordre*-nek, Eugénia császárné lapjának szerkesztője. Egykor radikális volt, de hirtelen megváltoztatta a szint, s a császár *Caesar élete* számára jegyzeteket gyűjtött. Szolgálataiért a kereskedelmi miniszterséggel jutalmaztatott meg, melyet azonban csak három hétig, 1870. aug. 10-től szeptember 4-ig vezethetett. Természetesen nem bocsáthatja meg a köztársaságnak, hogy államférfiúi pályájának még bimbójában véget vett. Ha Lulu trónra lép, Duvernoir hiszi, hogy miniszterelnök lesz. Eközben ír sokat, keres sokat, és még talán venne nadrágtartót is s kalapját is kikefélné, ha gyásza s a császár nélküli Franciaország időt engedne neki.

Mögötte két hirlapíró jó, kik közül egyik elhanyagolt külsejű, míg a másik valódi arszlán. Weisz hasonlít azon rosszúl kötött könyvekhez, melyeknél csak a belső jöhet tekintetbe. Eredetileg a császárság ellensége volt, de midőn Ollivier miniszterségével liberális politika látszott kezdődni, abbanhagyá az ellenzéki séget. A szépművészetek minisztériumában adtak neki állást, melytől őt a köztársaság megfosztá. Bonapartista maradt, s a *Journal de Paris*-ba ír cikkeket, melyeken meglátszik kedvetlensége. Kisérője, de Péne finom keztyűs ujjai közt aranygombos pálcát forgat s elegáns ruháján egy porszemet sem tör meg. Az által lett ismeretessé, hogy majdnem életét veszté egy párbajban, melynek oka meglehetősen komikus volt. A *Figaro*-ban egy tuilléria-bált írt le, s egyik ezred tiszteiről beszélt, kik mint egy csomó farkas rohanták meg az étter-

met. A tisztek egyenként kihívták őt s a második párbajban oly súlyos sebet kapott, hogy hat hétig élet-halál között lebegett. Az ezredes véleménye szerint farkasainak becsülete ez által helyreállított s betilta minden további párbajozást. Mivel ez időtájt a hadsereg népszerűtlen volt, Pénet hamarjában hősnék deklarálták s cikkeinek tiszteletdíja kétszeresre emelkedett.

Hogy a verekedő természetűek még mindig tetszenek a párizsiaknak, bizonyítja Paul de Cassagnac, ki már megvívta a maga tucat párbaját. Három év óta a *Pays*-t adja ki, s hosszú vezércikkekben bizonyítja, hogy a második császárság végtelen jótékony volt Franciaországra nézve, vagy pedig szóbeszédet mond előkelő köztársaságiak magánéletéről. Mindennap ott található Paz vivőtermében s kardja a legjobb párizsiak közé számíttatik.

A Svéde kávéház egyik csöndes szögletében egy ur ül, kinek bársony mellénye tulságos hosszú arany láncsal diszeskedik. E jelről mindenki megismeri Lespesurat, ki Trimm Timotheus név alatt szokott irni. Hét évig szolgált a hadseregben s alhadnagyságnál tovább nem tudta vinni. A polgári életben sem mosolygott rá a szerencse, míg csak az írók közé nem állt. Millaud tőkepénzes társaságában a *Son-Pressé*-t alapította, s öt év óta naponként három hasáb hosszú napi újdonságot írt. Most hatvanezer frank fizetéssel a *Petit Moniteur*-nál van alkalmazva. Újdonságait életrajzokkal, emlékiratokkal s utirajzokkal tömi meg, s azt hiszi, hogy azáltal rendkívül sokat tesz a nép művelésére. A körüle végbement politikai változásokról mit sem látszik tudni, s még a legtávolabbról sem céloz rájuk. Ha kérdik politikai hitvallása iránt, azt feleli: »En hiszek Párizsban« s szivarra gyújt és bajuszát pödri, a milyen erősen kifentet ember még nem látott életében.

Még egy hirlapiróról kell megemlékeznünk: Hippolyt de Villemessant-ról. Rövid, gömbölyű emberke, igazi bikafejjel, s lelógó vörös bajusszal, minden

nyilvános helyen valódi udvart visz. Ahogyan ő köszön s kezet nyújt, annak jelezni kell, hogy ő ismeri a maga nagy politikai jelentőségét. Kiadja a *Figarót* s figyelemmel vannak iránta miniszterek és képviselők. Alig szükséges emlitenünk, hogy jóhangzásu nevét úgy vette föl, tulajdonkép Cartier a neve. Tőle írhatnak munkatársai, mi nekik tetszik, s a politikai nézeteknek e disszonanciája állapítá meg voltaképen a szerencsáját. Alapelveinek legelseje, hogy még a legkisebb ujdonságot is a legkellemesebb alakba kell öltöztetni, anélkül, hogy az igazságot valami szigoruan kellene venni. E modort nevezi ő a valódi hirlapírásnak.
